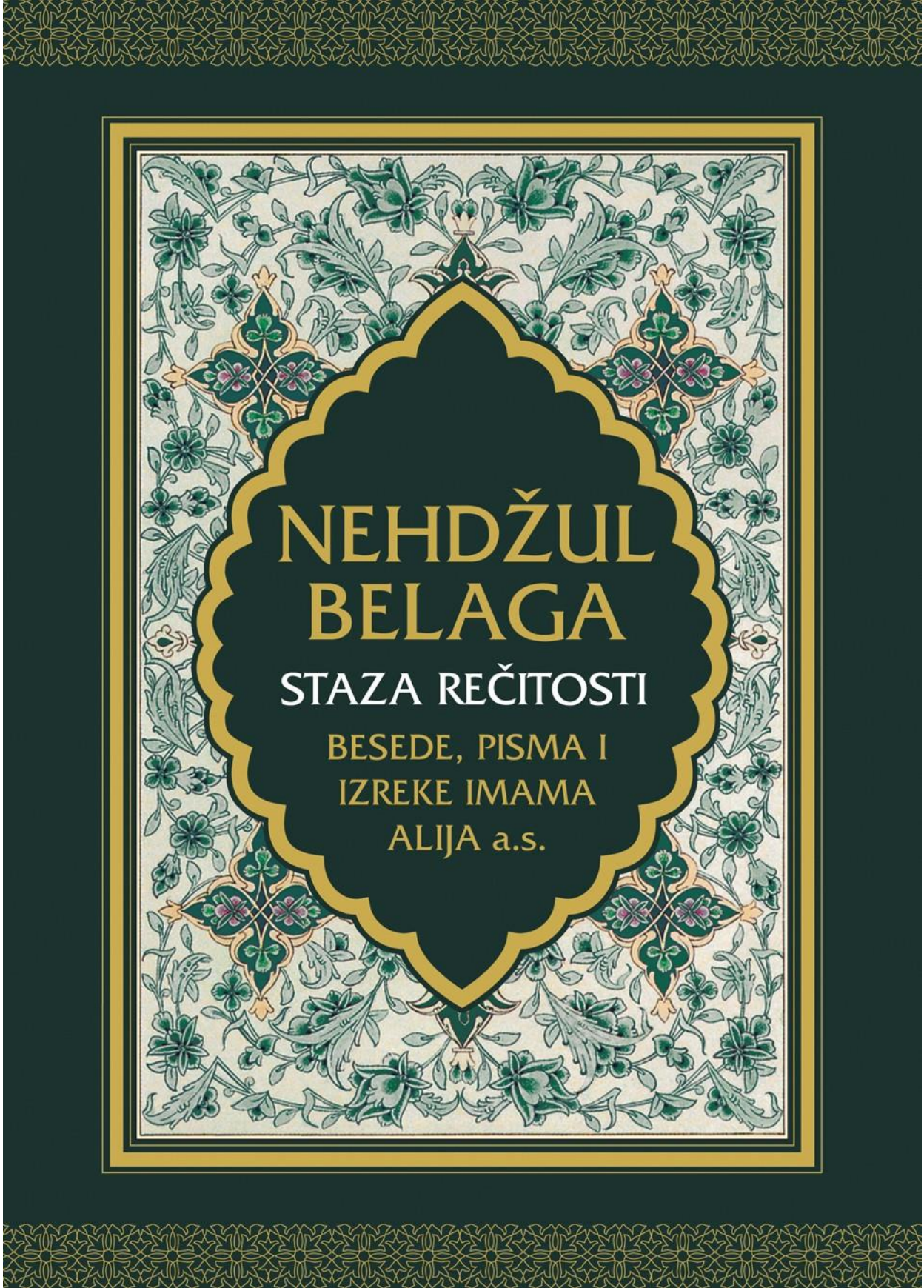

The book cover features a central dark blue medallion with a scalloped gold border. Inside the medallion, the title 'NEHDŽUL BELAGA' is written in large, gold, serif capital letters. Below it, 'STAZA REČITOSTI' is in smaller white capital letters, followed by 'BESEDE, PISMA I IZREKE IMAMA ALIJA a.s.' in gold capital letters. The background of the cover is a light cream color with a repeating pattern of green and gold floral motifs. The entire design is framed by a wide gold border, which is itself set within a dark green background. At the very top and bottom of the cover, there are decorative borders with a repeating geometric pattern in gold and green.

NEHDŽUL BELAGA

STAZA REČITOSTI

BESEDE, PISMA I
IZREKE IMAMA
ALIJA a.s.

NEHDŽUL BELAGA

STAZA REČITOSTI

Sejid Šerif Razi

*Besede, pisma i izreke
Alija ibn Abi Taliba (a.s.)*

Prevod i napomene:
Aleksandar Dragović

Kulturni centar I. R. Irana
Fondacija „Mulla Sadra”
Beograd
2013

Naslov originala:

As-Sajjīd Aš-Šarīf Ar-Radī

NAHĠ AL-BALĀĠA

Hataba wa Kataba wa Hakama ‘Alī ibn Abī Tālib (a.s.)

Predgovor

Zapovednik vernika, imam Ali Uslišena molba Avramova

Kada je Avram (Ibrahim), prijatelj Božiji, sagradio Ka'bu i tu ostavio ženu Hadžer i malenog sina Ismaila, zamolio se Bogu ovim rečima:

„Gospodaru Naš, ja sam svoje potomke naselio u jednoj dolini u kojoj se ništa ne seje, a uz Tvoj Hram časni, zato da bi, naš Gospodaru, molitvu obavljali, pa učini da za njima čeznu srca u ljudi, i plodovima ih opskrbi da bi zahvaljivali!” (Kur'an, 14: 37)

Avram je želeo da srca ljudi budu središte jednobojstva i ljudskosti. Mnogo vekova kasnije, na svetom tlu svetog hrama, rodio se čovek iz njegovog potomstva, čiju moralnu uzvišenost i ljudsku plemenitost su priznali i njegovi prijatelji i sledbenici, i neprijatelji i protivnici. Čitav njegov život, od blagoslovenog rođenja unutar zidina svetog hrama, pa sve do mučeništva na putu istine, predstavlja najiskrenije svedočanstvo istina jednobojstva objavljenih njegovom učitelju i bratu, Božijem poslaniku Muhamedu s.a.v.a.¹ čiji je primer, kako sam kaže „sledio poput mladunčeta kamile koje sledi trag majke svoje”. Imam Ali ibn Abi Talib, ili Zapovednik vernika (Amir al-muminin), jednom prilikom je rekao: „Mi smo uslišena molitva Avramova”, misleći na svetu porodicu poslednjeg Božijeg poslanika Muhameda, kojoj je i sam pripadao.

Ideja o izuzetnosti roda Božijih poslanika i uzvišenoj porodici čija se prednost temelji na plemenitim vrlinama i delima učinjenim u ime Boga, dobro je utemeljena u Kur'anu. „Allah je odabrao Adema (Adam), i Nuha (Noje), i Ibrahimovu (Avram) porodicu, i Imranovu porodicu nad ostalim svetom.” (3:34) U svim epohama Božiji

¹ s.a.v.a. je skraćena za formulu „sallallahu ‘alejhi vae alihi” – „neka je blagoslov i mir nad njim njegovom porodicom” koja se izgovora kada se pomene ime poslednjeg Božijeg poslanika Muhameda; a.s. je skraćena za formulu „alejhi/alejha/alejhim-i-s-salam”, što znači „neka je mir nad njim/njom/njima”, i koristi se za druge Božije poslanike i članove Poslanikove porodice.

poslanici vodili su računa da se Božiji dar predvođenja čovečanstva održi u njihovom rodu i prenese na njihovo potomstvo. Bog je najbližim potomcima verovesnika podario posebne prednosti kako bi oni očuvali očeve zavete, postali istinski primeri očevih vrлина i ispravnosti, i držali se ispravnog puta koji su im oni pokazali. Ova briga poslanika za njihove potomke dalje je objašnjena u odlomcima gde Bog govori poslaniku Avramu: „Učiniću da ti budeš ljudima uzor (imam) u veri!”, nakon čega on moli Boga: „I neke moje potomke!”, a On odgovara: „Obećanje Moje neće obuhvatiti nepravedne.” (2:125)

Kao rodonačelnik monoteizma, Avram je počastvovan određenim vrlinama, među kojima izgradnja Ka’be, zdanja prema kojem se usmeravaju svi oni koji žele da se povežu s Bogom i robuju Mu, stoji kao spomenik i svedočanstvo njegove bezuslovne odanosti Stvoritelju. On je, zatim, poslan da pozove ljude u veru jednoboštva i iskrenog pokoravanja, i sam je dostigao položaj upućivanja (imamet), koji obuhvata i „neke od potomaka njegovih”. Avram je učinjen imamom nakon iskušenja žrtvovanja svoga sina i svih ispita i proba na koje ga je Bog stavio, a on ih uspešno položio „Moje obećanje (ugovor) neće obuhvatiti nasilnike (zalime).” (2: 124) Pod izrazom „zalim” podrazumevaju se četiri grupe ljudi: oni koji su čitavog života bili nasilnici; oni koji su u početku bili dobri, a zatim su zastranili s pravog puta; oni koji su čitavog života bili čisti, i ljudi koji su u početku bili loši, ali su se na kraju popravili. Avram. pripada trećoj grupi ljudi, a to su oni koji su u tokom celog života bili čisti, što se vidi iz kur’anskog odlomka „Oni koji veruju i koji svoju veru nisu zaogrnuili zulumom.” (6: 82). To su oni koji ni jednog trenutka nisu imali ni jednu tamnu mrlju u vođenju svojih sledbenika prema cilju. Iz Avramovog primera otkriva nam se da je položaj upućivanja, ili imameta, iznad položaja poslanstva, budući da je on najpre bio poslanik, a tek nakon svih iskušenja¹ koja je uspešno

1 Pre nego što je dostigao položaj imama, Avram je bio podvrgnut brojnim iskušenjima, među kojima je najznačajnije uništavanje lažnih božanstva, nakon čega je bačen u vatru, i Božija naredba da žrtvuje vlastitog sina. Tek kada je uspešno savladao sva iskušenja, Bog mu je rekao: „Ja sam te učinio imamom.” Upućivanje imama nije na nivou savetovanja verovesnika, poslanika i vernika. Ono nije moralna propoved ili poučno raspravljanje na lep način. Upućivanje imama predstavlja izvođenje čoveka iz njegovog unutrašnjeg sveta na put istine; to nije pokazivanje puta, već

prošao, Bog mu je obznanio da će ga učiniti *imamom*, onim koji u celom životu ni prema sebi, a ni prema drugima nije učinio ni najmanje nasilje. Kao što Bog kaže u Kur'anu: „Učinismo ih imamima koji upućuju po zapovedi Našoj” (21:73); „A među onima koje stvaramo ima ljudi koji druge upućuju istini i koji prema njoj pravedno sude” (7: 181).

Poznato je da Božiji poslanik Muhamed s.a.v.a. potomak Ibrahimu čiji sin Ismail se naselio u dolini Meke. Nekoliko vekova kasnije, Poslaniku islama Bog je objavio: „Bog želi da od vas, o porodicu Poslanikova, grehe odstrani, i da vas potpuno očisti”. Poslanikovu porodicu, ili Čiste ukućane (Ehlul-bejt) čine njegova kćer Fatima, njegov brat od strica i zet Ali, i njegovi unuci Hasan i Husein. Njemu je takođe objavljeno „Reci (o Poslaniče): ‘Ne tražim za ovo nikakvu drugu nagradu od vas, osim ljubavi za (moju) rodbinu.’” (42:24)

Kur'an u više odlomaka ponavlja ovu ideju čime se nedvosmisleno stavlja do znanja da je porodica poslanika Muhameda s.a.v.a. imala prednost u verskom smislu nad ostalim Poslanikovim sledbenicima. A glavni kandidat iz te porodice, koji je mogao naslediti Poslanika s.a.v.a. bio je Ali, sin Abi Taliba, Poslanikovog strica.

Abu Talib je usvojio Muhameda s.a.v.a. posle smrti Abdul Mutaliba. Ali a.s. je bio najbliža i najprisnija osoba s Poslanikom s.a.v.a. On ga je odgojio i vaspitao, i uzeo ga je za brata u oba slučaja bratimljenja muslimana, pre i posle iseljenja. Ali a.s. je bio prvi muškarac koji je prihvatilo islam. On je bio suprug Fatime, Poslanikove kćerke, kao i otac Hasana i Huseina, dragih Poslanikovih unuka. Uverenje o Alijevim superiornim kvalitetima za položaj halife još više je učvršćeno serijom događaja koji su se desili za vreme Poslanikovog života u kojim je on s.a.v.a. pokazao posebnu pažnju prema Aliju. On je bio prisutan kada se anđeo objave prvi put ukazao Božijem poslaniku u pećini Hira², u koju je odlazio svake godine i sa sobom vodio i Alija, što pominje u jednoj besedi:

dovođenje do željenog. Njegovo prevođenje predstavlja ostvarenje upute, dok je upućivanje poslanika, verovesnika i vernika ukazivanje na put sreće i spasa, kao i na put stradanja.

2 Hira je brdo severno od Meke, na čijim obroncima sa nalazi istoimena pećina.

„Svake godine odlazio je u osamu na Hiru, gde sam ga gledao, a gde ga niko drugi gledao nije... Kada je objava spuštена njemu, mir i blagoslovi Božiji neka su nad njim i nad porodicom njegovom, čuo sam cviljenje šejtanovo. Tada rekoh: ‘O Poslaniče Božiji, kakvo je to cviljenje?’ A on odgovori: ‘To je šejtan koji je izgubio nadu svaku da će mu se robovati! Ti zaista čuješ što ja čujem, i vidiš što ja vidim, osim što ti uistinu nisi verovesnik, već si doista pomagač, i ti si, sigurno, u dobru.’”¹

Na početku svoje misije, kada je objavljen ajet „I opomeni rodbinu svoju najbližu” (26:215), oko tri godine nakon primanja prve objave i primanja islama od strane Hatidže, Alija i Ebu Bekra, Poslanik s.a.v.a. je okupio svu svoju familiju i obavestio ih o svojoj misiji. Objašnjavajući im svoj zadatak zatražio je od njih da mu pomognu i podrže njegovo poslanje. Umesto da podrže Poslanika s.a.v.a., svi osim Alija su ga ismejali, koji je, mada star samo 13 ili 15 godina, oduševljeno ustao da ga podrži.²

Čuvena je Alijeva bezgranična odanost Poslaniku u noći njegovog iseljenja kada su mnogobošci Meke planirali da izvrše atentat na njega. Tada je on žrtvujući svoj život zanoćio u Poslanikovoj postelji, što je omogućilo da sam Poslanik neometano napusti Meku³. Tim povodom objavljen je ajet: „Ima ljudi koji se žrtvuju da bi Allaha umilostivili – a Allah je milostiv robovima svojim.”⁴ Mnogo godina kasnije, on će ovu odanost i žrtvu učinjenu za Poslanika pomenuti članovima veća sabranog od strane drugog halife radi izbora vladara rečima: „Tako vam Boga, da li je neko drugi osim mene one opasne noći, kad se Poslanik sklonio u pećinu Sevr, legao u njegovu postelju i tako ga zaštitio od nesreće?”

Odlika verskog bratimljenja Alija a.s. s Božijim Poslanikom s.a.v.a. mora se navesti kao jedan od oblika posebe pažnje ukazane njemu

1 Staza rečitosti, beseda 191.

2 Mašudi, Murudž, deo II, s. 277. Takođe, Taberi, „Tarihul-umum vel-muluk”; Ibn Asir, „Al-Kamilu fil-tarih”; Ibn Abil-Hadid, „Šarhi Nehdžul-belage”.

3 Pogledati: Ibn Hišam, Abdul-Melik, „Es-siratun-nabaviyya”; Ibn Asir, „Al-Kamilu fil-tarih”; Muhamed ibn Sa’d, „Al-Tabeqatul-kubra”; Šejh Mufid, „Al-Iršad”; Qom.

4 Kur’an, 2: 207.

od strane Poslanika s.a.v.a. On je odabrao Alija za svog brata u veri pre iseljenja i ponovo u Medini rekavši mu „Ti si moj brat u oba sveta!”⁵

Alijev a.s. ugled je morao porasti u očima drugova kada ga je Poslanik s.a.v.a. odredio da nosi bajrak islama u bitkama na Bedru, Hajberu i drugim.

Postavljanje Alija a.s. za Poslanikovog s.a.v.a. zamenika u Medini u vreme pohoda na Tebuk još je jedan od priznanja njegove vrednosti.⁶ Tada su muslimani mogli da čuju čuvene Poslanikove s.a.v.a. reči: „Ti si meni kao što je Harun (Aron) bio Musau (Mojsiju), samo što posle mene više neće biti poslanika.”⁷

Naročita pažnja kojom je Ali a.s. bio obuhvaćen pokazala se i prilikom dostavljanja kur’anskog poglavlja „Tevba”. To se desilo u devetoj godini od iseljenja. Nakon što je muslimane poslao na hodočašće pod vodstvom Ebu Bekra, Poslaniku s.a.v.a. je objavljeno ovo poglavlje koje je trebalo da se pročita pred stanovnicima Meke. Kada je Poslanik s.a.v.a. bio upitan da li će poglavlje poslati Ebu Bekru da ga on pročita, on je odgovorio: „Ne, neću dati da je iko prenese, osim osobe iz moje porodice.” Onda je Poslanik s.a.v.a. pozvao Alija, dao mu svoju kamilu i poslao ga da ga umesto njega pročita narodu okupljenom u Meki.⁸

Međutim, u ovoj seriji događaja, bez ikakve sumnje je najznačajnije nedvosmisleno proglašenje Alija za Poslanikovog naslednika, koje se desilo kod mesta Gadir Hum prilikom Poslanikovog s.a.v.a. povratka sa svog poslednjeg hodočašća. On se zaustavio u Gadir Humu dana 18. zulhidže (10. mart 632.) da bi o nečemu obavestio brojne hadžije koje su bile u njegovoj pratnji. Mnogi od njih trebalo je da se na tom mestu razdvoje od njegove grupe i krenu ka svojim odredištima. Poslanik s.a.v.a. je naredio da se napravi uzvišenje sa kojeg je održao svoj poslednji govor. To je bilo tri meseca pre njegove smrti. U toku govora Poslanik s.a.v.a. je uzeo Alija a.s. za ruku

5 Al-Hakim Nišaburi, „Al-Mustedrik ‘ala al-sahihin“.

6 Ibn Hišam, IV, s.163

7 Ibn Hišam, loc.cit.; Buharija, Sahih, II, s.194; Navbahti, Firaq, s.19; ‘Iqd, IV, s. 311; Isti’ab, III, s.1099 f.

8 Ibn Hišam, IV, s.190

i rekao: „Kome god sam ja gospodar, Ali mu je, takođe, gospodar. Bože, budi prijatelj onome ko bude prijatelj njemu, a budi neprijatelj onome ko je neprijatelj njemu.”

Čitav Alijev blagoslovljeni život bio je posvećen razumevanju, otkrivanju i prenošenju istina kojima ga je naučio Božiji Poslanik, život koji najiskrenije svedoči o želji i pregnuću da bezuslovno sledi uzvišeni primer svog učitelja, Poslanika Božijeg s.a.v.a. Ali je sledio Muhamedovo s.a.v.a. svetlo kojim je bio obasjan, o čemu sâm svedoči ovako: „Poslaniku nije bilo ništa objavljeno od kur'anskih ajeta ili mu bilo šta dostavljeno od Boga – Uzvišen je On! – u pogledu onoga što je dopušteno i onoga što je zabranjeno, naredbi ili uskraćenja, poslušnosti ili greha, prošlog ili budućeg, a da me on ne bi uputio u to i naložio mi da učim i govorim, ili mi kazivao u pero, a ja bih to zapisivao vlastitom rukom i nijedno slovo ne bih zaboravljao. I kad god bi me Poslanik Božiji tako poučavao, imao je običaj da stavi svoju ruku na moje grudi i kaže: ‘Gospodaru, ispuni njegovo srce znanjem, razumevanjem, svetlošću, strpljivošću i verovanjem; pouči ga i ne dopusti da bude neznalica; daj da zapamti i ne zaboravi!’”

Imam Ali a.s. bio je svedok kur'anske objave i Muhamedovog, Bog blagoslovio njega i njegovu čistu porodicu, poslanstva, kome se odazvao celim svojim bićem. Upijao je svaku njegovu reč, slušao ga i u svemu pratio Božijeg poslanika, skoro svakog dana i noći sa njim razgovarao kada bi ostajali sami i kada mu je Poslanik odgovarao na sva njegova pitanja. Kada je Ali dolazio do njega, tada bi Poslanik tražio da ih ostave nasamo; a kada je Poslanik dolazio u posetu Aliju, udaljavali su se svi osim Fatime, Alijeve žene i njihove dece, Hasana i Huseina. Jednom u njihov dom dođe Poslanik i reče Fatimi da je umoran, zatraživši da ga pokrije jemenskim ogrtačem, a lice mu beše obasjano plamtećom svetlošću. Potom u kuću uđe Hasan, koji, kada oseti dedin miomiris, upita da ga primi pod pokrivač. Onda su, jedno po jedno, pod pokrivač došli Hasan, Ali i Fatima, kada se spusti objava: „Bog samo hoće da otkloni od vas sve što može biti nečisto, o čeljadi doma Poslanikovog, i da vas očisti do pune čistoće.”

Božiji poslanik – Bog blagoslovio njega i njegovu čistu porodicu – često je hvalio Alijevo znanje i učenost i označio ga kao najupućenijeg u pitanjima suneta i Kur’ana posle sebe. Poznata je njegova izreka „Ja sam grad znanja, a Ali je njegova kapija”, koju je imam Ali ovako protumačio. „Zaista, Poslanik me je poučio hiljadu vrata znanja, a svaka od njih otvara drugih hiljadu vrata sve tako hiljadu po hiljadu dok nisam naučio sve ono što je bilo i ono što će se desiti do sudnjeg dana. Naučio sam razloge nevolja i razlikovanje istine od neistine.” U jednoj besedi on je rekao: „Pitajte me pre nego što me izgubite jer, tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, nećete me pitati ni o čemu, od sada pa do sudnjeg dana, a da vas neću obavestiti o tome.”

Znanje imama Alija je znanje časnog Kur’ana, kako se navodi u jednom Poslanikovom govoru: „Ali je s Kur’anom i Kur’an je s Alijem. Ovo dvoje nikad se neće odvajati sve dok ne dođu meni kod Kevsera”, našta se ukazuje u besedi imama Alija: „Gde su oni koji su tvrdili da su duboko upućeni u znanje, mimo nas, lažući i čineći nepravdu nama, iako nas je Bog visoko uzdigao, a njih ponizio, nas obdario, a njima uskratio, nas uveo, a njih isterao. S nama se traži uputa, i otklanja slepilo.”¹

Nehdžul-belaga, svedočanstvo najrečitije spoznaje Boga

Nehdžul-belaga je zbirka sa govorima i zapisima Zapovednika vernika imama Alija a.s. i sadrži 242 govora, 78 pisama i 489 izreka koje je sakupio sejid Razi, istaknuti naučnik iz 11. veka.

Staza rečitosti obuhvata čitav univerzum u kojem je sadržano mnoštvo svetova – svet znanja i spoznaje, književne i govorničke veštine, svet sklada, svet politike i pravedne vladavine, svet morala i samoočišćenja, svet bogoštovlja, borbe na Božijem putu i društvene problematike. Govor imama Alija u njoj je svestran i temeljan, „niži od govora Stvoritelja, a viši od govora stvorenja”, kako ga opisuje

¹ Staza rečitosti, beseda 143.

Ibn Hadid, učenjak 15. veka, koji je napisao njen opsežan komentar. Od početka do njenog kraja imam Ali a.s. upozorava čoveka na smrt i ono što ona donosi, daje savete o jednobojstvu, proživljenju i bogobojažnosti, odnosno svesti o Bogu. Ova knjiga je kapija koja razdvaja istinu i privid, vredno i bezvredno, sveto i profano, duhovno i duševno; ona je svetiljka koja obasjava put koji vodi pravilnom odnosu prema Bogu, poslanici Njegovoj i Poslaniku Njegovom, s jedne, i svetu kao mestu manifestacija imena i svojstava Njegovih, s druge strane. Kao takva ona je lek za bolesne, snaga za iznemogle i život za zamrla srca. U njenim besedama u kojima se pominje stvaranje, zvezde, stoka, slepi miš, ptice, paun, mravi, mušice, zmije, slonovi i skakavci, otkriva se mudrost, lepota i veličanstvenost Tvorca. U njoj su i besede koje govore o slobodnom robovanju Bogu, putu duhovnosti, samoizgradnji i usavršavanju, one koje daju opis istinskog vernika i pregalaštvo u pokoravanju Bogu.

On u njoj upućuje pohvale Bogu i Njegovom Poslaniku kao uslovu za spasenje, izrazima lišenim ispraznosti i naprezanja, jer potčinjenost na položaju uzvišenosti nema ništa od onoga što proizvodi slabost, kolebljivost i neiskrenost. Njegovi govori o Bogu i Verovesniku s.a.v.a., Kur'anu, islamu i verovanju uklanjaju sve taloge sa pravoga puta nastalih pod uticajem različitih interesa i vremensko-prostornih ograničenja i okolnosti. On govori o smrti, proživljenju, sudnjem danu, daje opis raja i upozorava na kaznu u vatri pakla, iznoseći pojedinosti u vezi s tim, i ukazuje na životni put u kojem se usavršavanjem moralnih crta stiže do položaja potpunosti i savršenosti, koji je razlog čovekovog dolaska na ovaj svet. Njegove besede o ovom svetu, satani, novotarijama, strastima, korenima podele i raskola, uzrocima smutnje i nereda, bedem su koji štiti unutrašnje biće čovekovo od sumnji, zablude i razdora, a uputstva i saveti daju bogougodne smernice kako da se uredi život na ovom svetu. Na njenim stranicama oživljeni su principi života i opšte vrednosti, a njeni istinski junaci su vera, instinoljubivost, iskrenost, pravda, poštenje, odvažnost, hrabrost... Njegove besede, pisma i izreke ukazuju na put izlaska iz ovosvetkog meteža, u kome je laž pomešana sa istinom, a nepravda sa pravdom. Cela njena građa ob-